

VA-rapport 2003:5

Forskares syn på samtal med Allmänheten

– en fokusgruppsstudie

Delrapport

Förord

Framtiden byggs av kunskap och lärande. Vetenskapen genererar ny kunskap. Men kunskap blir inte aktiv utan fotfäste hos människor, i deras viljor, tankar, idéer och känslor. För att öka det aktiva kunskapsengagemanget hos de många bildades den ideella föreningen Vetenskap & Allmänhet, VA.

Vetenskap & Allmänhet, VA, skall främja dialog, öppenhet och förståelse mellan allmänhet – särskilt unga – och forskare. Föreningen arbetar för att åstadkomma samtal om konkreta frågor som engagerar människor, samtal i nya former på människors egna arenor. Vad tycker då samtalens presumtiva deltagare? För att utröna detta har VA låtit genomföra ett antal studier.

Lena Levin, fil dr vid Linköpings universitet, genomför på VAs uppdrag en fokusgruppsstudie om forskares syn på Vetenskap och Allmänhet. Undersökningen genomförs under 2003 och 2004. I denna skrift, VA-rapport 2003:5 **Forskares syn på samtal med Allmänheten**, presenteras i en delrapport metodbakgrund och några första resultat.

Undersökningen får gärna citeras med angivande av VA som källa. Denna och övriga studier kan också hämtas från www.v-a.se

Det är VAs förhoppning att studien skall ge vägledning och idéer till insatser för att stärka VA-dialogen och skapa ett brett kunskapsengagemang.

Vetenskap & Allmänhet, VA i november 2003

Camilla Modéer
Generalsekreterare

ISSN: 1653-6843
ISBN 13: 978-91-85585-09-0 (tryckt)
ISBN 10: 91-85585-09-2 (tryckt)
urn:nbn:se:vetenskapochallmanhet-2003-5 (pdf)

Utgivare: Vetenskap & Allmänhet, VA
Box 5073, 102 42 Stockholm
Telefon: 08-791 29 00
Fax: 08-611 56 23
E-post: info@v-a.se
Webbplats: www.v-a.se

Forskares syn på allmänheten

– en fokusgruppstudie

Målsättningen med VA:s arbete är att främja dialog och öppenhet samt skapa förtroenden mellan allmänhet och forskare, och vice versa. Genom denna, nu pågående fokusgruppstudie kan vi nå kunskaper som i förlängningen kan leda till att dessa mål uppfylls. Den här delen av VA:s forskarstudie 2003 syftar till djupare kunskaper om forskares uppfattningar och idéer om samspelet med allmänheten.

I enlighet med de kunskaper som VA tidigare tagit fram bör vi kanske inte utgå ifrån allmänheten som *en allmänhet*, utan snarare tala om *flera allmänheter*. Utifrån de studier som tidigare har gjorts framstår allmänheten (personer som inte själva arbetar med forskning) som olika intresserad av och olika engagerad i aktuell forskning. Olika grupper av allmänheten kan också vara mer intresserad av eller kunnig om vissa typer av forskning och vissa forskningsprojekt medan man är mindre intresserad av vissa andra forskningsämnen.

I den här studien är det främst forskares uppfattningar som fokuseras. Studien bör ses som ett komplement till de tidigare studierna om allmänhetens syn på forskare och forskning, och till andra parallella studier som VA initierat om forskares syn på dialogen med allmänheten.

Metodbakgrund

Vad är fokusgrupper?

Fokusgrupp är en typ av gruppintervju. Men alla gruppintervjuer är inte fokusgrupper. Fokusgrupp är en forskningsteknik/undersökningsmetod där data samlas in genom gruppinteraktion runt ett ämne som bestämts av forskaren eller den som ansvarar för genomförandet av en undersökning. En specifik frågeställning ställs i fokus för diskussionen i en fokusgrupp.

Att arrangera fokusgrupper innebär att man samlar en grupp med människor som under begränsad tid får diskutera ett specifikt ämne med varandra. Samtalet leds ofta av en moderator som introducerar diskussionsämnet och kommer med följdfrågor om det behövs. Moderatoren ser också till att samtalsdeltagarna håller sig till ämnet (se t.ex. Morgan 1997, Wibeck 2000).

Fokusgruppssamtal, eller fokuserade gruppintervjuer som det också kallas i vissa sammanhang, är en forskningsmetod som de senaste decennierna rönt växande intresse bland forskare inom medie- och kommunikationsvetenskap, pedagogik, psykologi, sociologi, statsvetenskap, m.fl. discipliner. Men metoden har även en historia utanför forskarsamhället där man använt fokusgrupper som marknadsundersökningar, i stället för eller som komplement till enkäter, för att ta reda på vilka produkter som är mest attraktiva, lättast att ta till sig och därmed också lättast att sälja till potentiella konsumenter.

Bakgrunden till metodvalet är välgrundade antaganden om att det i samtalen med fokusgrupper framträder mer generella föreställningar, idéer och åsikter som delas av dem som ingår i den aktuella gruppen. I fokusgrupper kan man studera hur aktuella diskussioner och även olika uppfattningar formuleras och görs relevanta i ett visst sammanhang. Men en

fokusgruppsundersökning kan inte i vetenskapliga sammanhang ersätta mer övergripande kvantitativa metoder, utan används ofta som komplement till dessa för att få fram fler frågeställningar och/eller fördjupade perspektiv på ett ämne. Ibland kan syftet med undersökningen vara att gå på djupet i en fråga och utröna hur en viss grupp av människor resonerar omkring en aktuell händelse. För att få fram mer generaliserbara resultat kan fokusgruppsmetoden kombineras med intervjuer, dagboksstudier, tidsgeografi, etnografi och liknande där människor dels får uttrycka vad de tänker och tycker men där man också har möjlighet att observera hur de faktiskt handlar i olika situationer.

Metodvalet är alltid beroende av vilken fråga man vill ha svar på och vilken typ av resultat som ska prioriteras. Morgan skriver om fokusgrupper:

First, they are used as a self-contained method in studies in which they serve as the principal source of data. Second, they are used as a supplementary source of data in studies that rely on some other primary method such as a survey. Third, they are used in multimethod studies that combine two or more means of gathering data in which no one primary method determines the use of the others. (Morgan 1997:2).

När fokusgrupper används som supplement kan de dels användas för att generera frågor för en enkätstudie, men de kan också användas som uppföljning till en surveyundersökning. Samhällsvetare med kunskaper om och traditioner inom kvalitativa forskningsmetoder har låtit fokusgrupper utgöra huvudsaklig empiri i flera undersökningar de senaste åren (se t.ex. Barbour & Kitzinger 1999; Bloor m.fl. 2000; Myers 1998). Orsaken till att fokusgrupper väljs istället för individuella intervjuer är ofta att man genom att engagera en hel grupp kan eliminera en del av det som brukar kallas för intervju effekt, d.v.s. sådant som har att göra med intervjuarens dominans över situationen, över frågorna och därmed också svaren, att intervjupersonens förväntningar kan påverka svarens utformning, relationen mellan intervjuaren och intervjupersonen etc. Vid fokusgruppsamtalen är intervjuaren en i gruppen. I bästa fall kan han/hon hålla en mer tillbakadragen roll genom hela samtalet och därmed undvika att få sådana svar som riktas direkt till forskaren. Istället kan fokusgruppens deltagare svara på varandras inlägg och även generera frågor och svar som inte intervjuaren/forskaren kunnat förutse. Fokusgruppsamtalen kan ta nya vändningar under samtalets gång och i ostrukturerade fokusgruppsamtal fungerar forskaren mer som samtalsledare (moderator) än intervjuare.

Om man vill studera hur samtal kring ett specifikt ämne kan gestalta sig inom en specifik grupp så är fokusgruppsmetoden lämplig. Samtalen återspeglar ofta sådana perspektiv på ämnet, idéer och föreställningar som cirkulerar inom den valda gruppen. Men samtalen ger, som all annan kommunikation, också tillfälle till utveckling av ytterligare perspektiv och idéer som inte tidigare har framkommit. När man väljer fokusgruppsmetoden har man således redan gjort klart för sig själv och sin omgivning att det inte handlar om att avtäcka attityder, fasta åsikter eller stabila föreställningar om hur en frågeställning ska tolkas utan om att hitta dynamiken i och resonandet kring det aktuella ämnet och de frågeställningar, tolkningar och förklaringsmodeller som ämnet kan rymma.

Wibeck skriver:

Fokusgruppsmetoden ger det djup och den kontext som forskaren behöver för att fördjupa sin förståelse av vad som ligger bakom människors tankar och erfarenheter. Den ger också upphov till tolkning och därigenom till förståelse av varför saker är dom de är, och hur de kom att bli så. (Wibeck 2000:127)

Genom fokusgrupper kan grupp-effekter studeras. Deltagarna både ifrågasätter och förklarar för varandra i samtalen, därför kan fokusgruppen sägas vara mer än summan av separata individuella intervjuer. Bakom metoden ligger också tankar om att åsikter uppkommer och utvecklas i interaktion med andra. Det är således i samtal eller andra kommunikativa situationer där människor möts och utbyter tankar (såsom Internet-chattar, e-postbrev och andra utbyten av samtal/texter) som vi kan studera åsiktsbildningar, idéers utveckling och etablering, i organisationer och samhällen. Därför är fokusgruppsmetoden användbar inom de områden där man försöker förstå hur åsikter, tankar, värderingar, etc. framträder och elaboreras i interaktion, i samspelet mellan människor i olika sammanhang. Morgan skriver: "... if the goal is to learn something new from the participants, then it is best to let them speak for themselves." (Morgan 1997:40).

På tema Kommunikation vid Linköpings universitet där jag har min forskningsbakgrund har de senaste åren genomförts ett antal studier med fokusgrupper som empiri och med inriktning mot kommunikativa analyser. Resultaten har rapporterats i en rad artiklar, avhandlingar, rapporter, böcker och uppsatser (se t.ex. Adelswärd, Holsánová & Wibeck 2002 ; Bakshi, Linell & Wibeck 2000 ; Bülow 1998; Bülow & Hydén 2001 (uu); Levin 2003; Linell 2001; Linell m.fl. 2001; Wibeck 1998, 2000, 2002; Åkerblom 2003).

Att planera fokusgrupper innebär en rad överväganden och beslut; dels vad gäller antal, sammansättning och storlek på grupperna, dels vad gäller graden av struktur samt förberedelser och introduktion till ämnet som ska fokuseras. Det finns numera en del erfarenheter att ta fasta på inför de här övervägandena och besluten. Men det är viktigt att alltid sätta sina överväganden i relation till de önskvärda resultaten. Vill jag ha en livlig diskussion mellan personer med skilda erfarenheter som kan förväntas företräda olika åsikter? Eller vill jag ha en diskussion där alla i gruppen har likartade erfarenheter och därmed kan tänkas dela en del av varandras föreställningar och utgångspunkter?

En tumregel är att välja deltagare så att man undviker hierarkier och asymmetrier p.g.a. att de olika deltagarna har olika roller i förhållande till varandra. Om man t.ex. ska studera hur förändringar diskuteras på en arbetsplats bör man inte sätta samman fokusgrupper där både nyckelpersoner ur ledningen och andra anställda ingår. Istället är det lämpligt att samla anställda med samma typer av arbeten i grupper tillsammans, samt låta chefer på någorlunda jämbördig nivå samtala med varandra istället för med sina underordnade. En tumregel är också att ha varken för stora eller för små grupper. Morgan (1997:34) pekar på att grupper med 6-10 deltagare kan vara en lagom storlek. Mina tidigare erfarenheter är att grupper med 4-7 deltagare fungerar bäst. En erfarenhet är också att tre deltagare är ett minimum för att samtalen ska fungera bra och att grupper på mer än 10-12 deltagare ofta är svåra att hantera, inte minst när man i efterhand ska transkribera och analysera vad som sas.

Design av grupper och frågeställningar

Morgan (1997) nämner att en liten studie kan innehålla 3-5 grupper, vilket jag tagit fasta på i det här sammanhanget. En sådan, liten studie, kan sedan byggas ut med flera grupper och eventuellt också vidareutvecklas med nya frågeställningar, utifrån de resultat man fick i de första grupperna. Jag planerade att inledningsvis arrangera tre fokusgrupper som en pilotstudie samt göra tentativa analyser på detta material under hösten 2003. När detta skrivs har jag genomfört två fokusgruppssamtal och har ytterligare ett inplanerat.

Totalt antal fokusgrupper i denna studie beräknas bli 7-9. Studien beräknas pågå hösten 2003 och våren 2004, och avrapporteras första halvåret 2004.

Samtalen spelas in på ljudbandspelare och jag transkriberar samtalen i sin helhet, på en för studien skäligen nivå. För transkription av en timmes gruppsamtal brukar man behöva avsätta en arbetsdag. I det här fallet arbetar jag inledningsvis med en typ av bastranskription där jag skriver ut det som sägs i samtalen ordagrant, men för övrigt gör avkall på detaljerna. Under analyserna tar jag ställning till vilken ytterligare detaljnivå som kan vara motiverad.

Jag har utifrån de frågeställningar som satts upp av VA för Forskarstudie 2003, formulerat följande frågeteman att introducera i fokusgrupperna:

- hur ser ni på dialogen med allmänheten? finns det en sådan dialog?
- vad kan man som forskare vinna/förlora på en sådan dialog? (när under forskningsprocessen är det lämpligt med dialog?)
- vad tänker ni på när jag säger dialog respektive allmänhet?
- vad tror ni att folk i allmänhet anser om forskare och deras arbete?
- är det skillnad på hur man ser på olika forskare och olika typer av forskning? (t.ex. offentligt finansierad respektive näringslivsbaserad forskning, olika discipliner/ämnen)
- hur tänker ni om andra forskare och deras kontakter med allmänheten? finns det skillnader mellan olika discipliner? olika karriärnivå/ålder/kön/o.s.v.?
- myndigheters, politikers, medias betydelse och medverkan: vad anser ni om det?
- vilka typer av frågor lämpar sig för en dialog med allmänheten?
- hur bör en sådan dialog vara utformad för att vara värdefull för såväl forskaren som allmänheten?

Samtliga frågor introduceras i inledningen av samtalet och återupprepas sedan en och en vid behov under samtalets gång. Frågorna behöver inte behandlas i den ordning som här angivits och deltagarna i fokusgrupperna kan också välja att lägga till någon fråga eller något perspektiv under samtalets gång.

Av praktiska skäl rekryterar jag deltagare till fokusgrupperna från samma lärosäte men jag undviker att samla enbart personer som arbetar inom samma forskarlag. Tanken är också att rekrytera forskare som är aktiva, det vill säga bedriver egen forskning som de kan relatera till. Då forskare är mycket upptagna och ofta svåra att få tag på har denna del av förberedelserna anpassats till praktisk verklighet, d.v.s. vilka personer som har tid och kan finnas tillgängliga vid institutionerna de dagar jag har möjlighet att genomföra fokusgruppssamtalen. Då fokusgruppssamtal inte arrangeras utifrån representativa urval utan grupperna sätts samman utifrån andra kriterier, såsom deltagarnas erfarenheter, bakgrund, positioner etc., är det inte lika viktigt att exakt de personer som tillfrågats kommer. Det viktigaste är att få en bra storlek och sammansättning på gruppen utifrån de kriterier som angivits ovan (i metodbakgrunden). I undersökningen ska ingå forskare från såväl humanistisk, teknisk, naturvetenskaplig och samhällsvetenskaplig forskning.

Några glimtar från undersökningen

Två fokusgrupper med sammanlagt 10 personer (7+3) har genomförts när denna text skrivs.

En grupp bestod av trafikforskare (beteendevetare, statistiker, naturvetare, tekniker) vid Väg- och transportforskningsinstitutet VTI, i Linköping och en grupp med forskare inom humaniora (etnologi, historia, teologi) i Lund. Materialinsamlingen pågår under hösten 2003 och en bit in på våren 2004.

I de följande avsnitten har jag gjort en övergripande tematisk analys av de frågeställningar som deltagarna i fokusgrupperna plockat upp i samtalen. De åtta exempel som återges nedan visar hur de resonerar om först och främst allmänheten och dialogen, men också hur de relaterar till den tid de upplever att de har som forskare för att sköta dialogen med allmänheten samt hur de för in massmedierna som en aktör och ett filter i dialogen mellan forskare och allmänhet. Ingen av deltagarna återges med sitt riktiga namn, utan alla namn i exemplen är påhittade.

Allmänheten

Frågan om vilka som kan betraktas som allmänhet togs upp av båda grupperna flera gånger under samtalen och de diskuterade också den egna rollen som forskare respektive allmänhet och menade att de kan se sig själva som antingen forskare eller allmänhet i olika sammanhang. Det går att urskilja flera allmänheter och flera nivåer på dialogen med allmänheten. Väg- och transportforskarna pratade om att de i hög grad är beroende av allmänheten och pekade på att många av deras studier bygger på kontakter med människor och studier av hur människor t.ex. hanterar olika trafikfrågor:

Exempel 1: ”det finns ju ett grundmurat intresse hos folk i allmänhet som berör det här”

Valter vi har ju förmånen att få jobba inom ett område som på något sätt berör alla människor, det är väldigt många som, det man slås av är att alla har en åsikt och synpunkter och har ju varit med i en transportsituation så att säga det finns ju ett grundmurat intresse hos folk i allmänhet som berör det här och då tycker jag det är slående när man träffar folk som inte alls håller på med det här så kan man ta upp en sådan här diskussion och sen så blir de intresserade av det så på det sättet tycker jag det finns ett intresse för vad vi gör utifrån, dessutom så tycker jag att när man pratar om dialog, det är den ena biten, den andra biten är ju det som vi gör, att väldigt mycket av den forskning vi gör bygger ju på att vi går ut och hör vad folk tycker, jag menar det är ju stor del av verksamheten i form utav att gå ut och fråga eller låter folk prova och ser hur dom beter sig, så vi är ju hög grad beroende av att ha nära kontakt med världen utanför så att säga

Väg- och transportforskarna pratar om allmänheten som en samtalspart och som en tillgång i den forskning som pågår. Under samtalsgång framkommer också exempel på tillfällen då man menar att det har varit problematiskt:

Exempel 2: ”det var väl inte så där alldeles lätt att få acceptans hos allmänheten”

- Vendela men visst har vi väl haft bekymmer, när det gäller dom här kameraskåpen det var väl inte så där alldeles lätt att få acceptans hos allmänheten för att vi skulle sätta ut kameror längs med vägarna och övervaka vilken hastighet dom hade och ta kort på dom som körde förbi, det tror jag dom som var inblandade där hade nog lite mer bekymmer
- Vidar det är ju en sak att få kritik och en annan sak att så att säga störa forskningsprocessen
- Vendela ja men river dom ner skåpen så är det ju inte så lätt att utvärdera det, ja det är ju en utvärdering i sig att det funkar inte att ha det så, och det var ju väldigt märkligt eller, man undrar ju vad det var som hände där för sen, nu idag är det ju inte några större problem med dom här skåpen om jag har förstätt rätt, hastighetsskåpen som man har på ganska många ställen, men då när det kom första gången mottogs det ju väldigt negativt men, nu är det nu inte alls på samma sätt, även om folk hittar på knep för att lura skåpen
(paus)

Vendela tar upp ett problem som hon menar framträdde i samband med ett forskningsprojekt där det handlade om att övervaka hastigheten hos bilförare. Hon förstod inte vad som hände, först mottogs det negativt av allmänheten men idag är det inga större problem, ”man undrar vad det var som hände” säger hon och fortsätter sedan prata om hur hon brukar göra för att försöka sätta sig in i de reaktioner som kan komma i samband med olika forskningsprojekt:

Exempel 3: ” det är lättare att sätta sig in i problemet när det får ett ansikte”

- Vendela men annars så tänker jag, dom områden som jag har arbetat inom så när jag tänker på allmänheten så får det ofta ett ansikte, kanske tänker på någon anhörig, om det är äldre så kanske jag funderar över, men det där är för min pappa, hur har han haft det när han har kört bil eller, även om man inte ska falla i den fällan och tro att alla gör som mina närmaste gör ((några ord utelämnade här))
det är lättare att sätta sig in i problemet när det får ett ansikte

Dialogen

I båda grupperna problematiserades dessutom dialogen. Så här resonerade humanisterna i början av samtalet omkring dialog och allmänhet:

Exempel 4: ” att man ska kunna träffas och kunna ha en dialog helt enkelt”

- Hanna det beror på vad man menar med dialog, att man kan föra ut forskningsresultat är ju en sak men med dialog menas ju också att man ska kunna träffas och kunna ha en dialog helt enkelt kring resultaten och det kan man ju diskutera kanske
- Hans ja det är inte så ofta, för min del förekommer det ju väldigt sällan
- Hanna mm
- Hans till exempel att nu via internet eller e-post eller studenter eller gymnasieelever som ringer och vill ha tips för specialarbeten och sådant där kan det ju förekomma, det är ju så att säga en dialog

- Moderator mm
 Henrik det är ju frågan vad man menar med allmänhet, menar man att det är människor som utan att ha någon professionell anledning direkt kontaktar, kommer i direkt kontakt med oss, eller menar man i största allmänhet att forskarsamhället på något sätt står i en dialog med samhället
 Hanna då går vi ut själva, ja mm
 Henrik det är ju två olika saker va
 Hanna mm
 Henrik och den stora skillnaden är ju att media kommer in som det stora filtret i det senare sammanhanget

Uppgifterna för forskare som är anställda vid universiteten brukar beskrivas i termer av tre uppgifter: forska, undervisa och i kontakter med samhället sprida kunskaper och information utanför universiteten. Det som brukar kallas den tredje uppgiften pratar man en hel del om i fokusgruppen med humanisterna. I viss mån genomförs dialogen med allmänheten också inom universitetets väggar menar en del, d.v.s. i undervisningssituationer med studenter som kommer till universitetet och som sedan tar med sig det man har diskuterat där till andra sammanhang. Det är den största utmaningen och den roligaste uppgiften, när man möter studenter på grundnivå där de ännu inte har tillägnat sig en forskningsmetodik.

Tiden

Ett generellt problem som anförs av forskarna är svårigheter att få tid med den delen av tredje uppgiften där det handlar om att söka upp människor utanför universitetet. Vi svarar gärna ja på förfrågningar, föreläser gärna i föreningar och gymnasieskolor t.ex. när det finns tid, säger humanisterna. Problemet är att få tiden och resurserna att räcka.

Exempel 5: ” man ställer större och större krav /.../ men ger inte resurser”

- Henrik det tycker jag är ett generellt problem dom senare åren att man ställer större och större krav i olika sammanhang va, men ger, inte ger resurser för att uppfylla dom
 Hans ja det har ju blivit en tydlig, ska man säga decentralisering från förvaltningarnas sida ut till institutionerna och har man då inte bra ekonomer eller sekreterare så, där blir det besvärligt
 jo det är i och för sig berättigade krav eller bra att man tar det hela lokalt, eller krav på pedagogisk utbildning och allting, men det följer ju inte resurser med

Humanisterna framhåller att det pratas om den tredje uppgiften som om det var något särskilt från de andra uppgifterna, något som forskare ska göra utöver de andra uppgifterna. Det ger en felaktig bild av vad de egentligen sysslar med.

Exempel 6: ”kom ut i verkligheten och se”

- Hanna just det här va på universitetet och i verkligheten, alltså dom orden använder man ju ofta när man talar ”ja ja men vi i verkligheten, vi ser på det här på ett annat sätt” det möter man ju ofta i medier och överallt va, ”kom ut i verkligheten och se”, precis som man säger om politiker, ”kom ut i verkligheten så ska ni få se”

Henrik/Hans ja, mm
Hanna ”så här har vi det”, därför är det ju viktigt det här du säger, visa på processerna, det handlar inte bara om att sitta på ändan, visa det här resultatet har vi kommit fram till, utan det är mycket däremellan, så handlar det om att få insyn i väldigt många faktorer som är väldigt viktiga för resultatet va, det är inte bara liksom, jaa,
Henrik ja det är ju väldigt olika precis som du säger mellan olika discipliner hur kutymen, hur kulturen har blivit att se på det va, som historiker möter man ju ofta, så funderar man ofta på det när man går på så kallat historiska museer som ju nästan aldrig är historiska utan dom är nästan alltid arkeologiska, etnologiska, konsthistoriska och så vidare till sin inriktning, men arkeologi är ju ett ämne som verkligen har lyckat sälja processen
Hans mm
Henrik man hittar nästan alltid en grävningprofil och några planscher om hur det är att gräva och kanske till och med en uppstoppad arkeolog som står och rotar i en monter
Hans Hanna ((skrattar))
Henrik förhoppningsvis en docka, och det är program i TV... ((några turer utelämnade här))
Hanna och när en tidning ringer, då vill dom ha resultaten, och då ska det ofta vara någonting, och jag säger men du kan väl ta ett särtryck eller någonting och läsa, men nej det tar för lång tid

Exempel 7: ” det måste ju vara någon slags dialog också med, med vad arbetsgivaren gör”

Hanna det väcker väldigt många nya tankar omkring det här med kraven på liksom, kraven uppifrån, men det måste ju vara någon slags dialog också med, med vad arbetsgivaren gör för att underlätta det här ni säger till exempel att vi har väldigt mycket annat att göra också med undervisning (xx) det är ju jätteviktigt att det blir en dialog också med arbetsgivaren kring vad är det, hur kan dom underlätta och så ((några ord utelämnade här)) det blir väldigt mycket universitetet och sedan allmänheten, men jag menar alla här vi hör tillhör ju också en allmänhet vi har ett jobb där vi jobbar som forskare men vi tillhör ju också allmänheten själva, jag menar i vår vardag så gör vi ju det

Även väg- och transportforskarna pekar på tidsbrist. Framför allt handlar det om att man inte kan åka hur långt som helst för att prata med den så kallade allmänheten. När det ringer någon från trakter som ligger långt bort från forskarens arbetsplats blir han/hon tvungen att tacka nej. Men jag får ändå uppfattningen att det finns avsatta resurser i deras arbete för kontakten utåt, man ordnar presskonferenser och i vissa projekt har man avsatt både tid och pengar för att sprida sina resultat till massmedier och allmänhet.

Massmedierna

Massmedierna är nödvändiga för väg- och transportforskarna, säger de. Deras arbete bygger ofta på att kunskaperna sprids till ett stort antal människor och då använder man massmedierna som kanal. Humanisterna är inte i samma utsträckning direkt beroende av medierna. Massmedierna beskrivs också som ett filter mellan experter av olika slag, t.ex. forskare och allmänhet. En allmänhetens företrädare, allmänhetens språkrör med en delvis

självpåtagen roll. Journalister har också ont om tid, men har dessutom svårt att förstå forskarens situation. Att man som forskare inte kan uttala sig om allt inom sitt eget ämnesområde förstår inte alltid journalisten som ser forskaren som experten som kan ge de rätta svaren. Det resulterar ibland i att forskare blir överdrivet försiktiga och t.o.m. rädda för att framträda i massmedia.

Exempel 8: ” många är mycket räddare för journalister än för allmänheten”

Henrik	jag återvänder till det, media <u>är</u> inte allmänheten, det är ibland en självutnämnd allmänhet, men dessvärre så kan det ju vara en nödvändig väg att gå för att nå allmänheten, då då är det svårt, jag vet många som tycker att varje gång man talar med en journalist har man ju tagit en stor personlig risk,
Hanna	jaa
Henrik	hur intelligent och intresserad den här personen än verkar va och det gäller verkligen kontrollera, försöka kontrollera,
Hanna	texten
Henrik	vad som sänds eller skrivs, så det tror jag många är, många är mycket räddare för journalister än för allmänheten

Avslutning

Jag vill inte i detta stadium dra några stora slutsatser av fokusgruppsstudien eftersom jag är mitt uppe i den och ännu inte har samlat in all empiri. Vad jag kan säga är att planeringen har fungerat ganska bra hittills. De frågeställningar som sattes upp inför studien har visat sig vara tillräckliga för att sätta igång samtalen och jag har i egenskap av moderator inte behövt styra samtalen i särskilt stor utsträckning. Det har blivit intressanta samtal mellan forskarna, vilket ju också var meningen. Däremot var det svårare än jag trodde att samla ett tillräckligt stort antal forskare samtidigt och vi har fått ändra datum ett par gånger och skjuta fram en av de planerade grupperna. Intresset är stort för studien bland forskarna, men många av dem har svårt att hitta tider då de kan delta.

Lena Levin, Linköpings universitet
Tema Kommunikation, tel. 013-28 22 43
Tema Äldre och åldrande, tel. 011-36 34 07
e-post: lenle@tema.liu.se

Referenser

- Adelswärd, V., Holsánová, J. & Wibeck, V. 2002. "Virtual talk as a communicative resource. Explorations in the field of gene technology". *Sprachtheorie und germanistische Linguistik*, nr. 12: 3-26.
- Bakshi, A.-S., Linell, P. & Wibeck, V. 2000. *Att dra gränser mot det onaturliga och det otillättna: fokusgrupper om genteknik och gendiagnostik*. Linköping: Tema Kommunikation Linköpings universitet. Arbetsrapport 2000:1.
- Barbour, R. & Kitzinger, J., (red). 1999. *Developing Focus Group Research*. London: Sage.
- Bloor, M., Frankland, J., Thomas, M. & Robson, K. 2000. *Focus Groups in Social Research*. London: Sage.
- Bülow, P. 1998. *Utbrändhet i fokus - Hur professionella i grupp samtalar om utbrändhet*. Linköping: Tema Kommunikation, Linköpings universitet. Magisteruppsats 1998:1.
- Bülow, P. & Hydén, L.-C. 2001 (uu). "Who´s Talking: Drawing conclusions from Focus Groups - Some Methodological Considerations". *artikel under utgivning*.
- Levin, L. 2003. *Massmedial gestaltning och vardagsförståelse - versioner av en arbetsplatsomvandling*. (Avh), Studies in Arts and Science 279, institutionen för Tema, Linköpings universitet.
- Linell, P. 2001. "A dialogical conception of focus groups and social representations". I *Socio-cultural theory and methods: an anthology*, red. Sätterlund Larsson, U., Trollhättan: University Trollhättan/Uddevalla, ss. 163-206.
- Linell, P., Wibeck, V., Adelswärd, V. & Bakshi, A.-S. 2001. "Arguing in conversation as a case of distributed cognition: discussing biotechnology in focus groups". I *Cognition in Language Use: Selected Papers from the 7th International Pragmatics Conference*, red. Nemeth, Vol 1, Amsterdam: International Pragmatics Association, ss.
- Morgan, D. 1997. *Focus Groups as Qualitative Research*. Thousand Oaks/London: Sage.
- Myers, G. 1998. "Displaying opinions: Topics and disagreement in focus groups". *Language in Society*, nr. 27: 85-111.
- Wibeck, V. 1998. *Att arbeta med fokusgrupper*. Linköping: Tema K, Linköpings universitet. Arbetsrapport, 1998:1.
- Wibeck, V. 2000. *Fokusgrupper. Om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.
- Wibeck, V. 2002. *Genmat i fokus. Analyser av fokusgruppsamtal om genförändrade livsmedel*. (Avh), Linköping Studies in Arts and Science 260, institutionen för Tema, Linköpings universitet.
- Åkerblom, M. 2003. *Arbetslivets förändringar i fokus*. Linköping: Tema K Linköpings universitet. Magisteruppsats från tema K.

VA-Rapporter

- 2002:1 Vad tycker folk i andra länder?
- 2002:2 Allmänhetens syn på vetenskap
- 2002:3 Forskares syn på samtal med allmänheten
- 2002:4 Ungas syn på vetenskap

- 2003:1 Vetenskapen i Samhället
 - resultat från SOM-undersökningen 2002
- 2003:2 VA-studier under luppen:
Synen på vetenskap 2002
 - en analys
- 2003:3 Allmänhetens syn på Vetenskap 2003
- 2003:4 Forskares syn på Vetenskap och Allmänhet
 - intervjuundersökning 2003
- 2003:5 Forskares syn på samtal med Allmänheten
 - en fokusgruppsstudie
 - Delrapport

Föreningen Vetenskap & Allmänhet, VA, vill främja dialog, öppenhet och förståelse mellan allmänhet och forskare. VA vill inspirera till samtal om forskning och skapa nya mötesplatser på oväntade arenor kring engagerande frågor. Alla skall kunna möta forskare för att utbyta idéer och bättre förstå forskningens resultat, arbetet för att nå dit och vetenskapens roll i samhället.

Föreningens mål är att

- öka kontakterna och utbytet av idéer mellan allmänhet och forskare
- öka allmänhetens kunskap om forskningens metoder och resultat
- utveckla forskarnas lyhördhet och förståelse för allmänhetens frågor om och oro för forskning
- bygga regionala, nationella och internationella nätverk för erfarenhetsutbyte och möten.

Verksamheten inriktas mot tre områden:

- **Kunskapsbyggande** om gränssytan mellan allmänhet och vetenskap genom opinionsundersökningar och studier om vad allmänheten, ungdomar och särskilda grupper anser om forskning och hur forskare ser på dialog med allmänheten
- **Samtal mellan forskare** och allmänhet; att katalysera eller i egen regi prova okonventionella former, arenor och teman
- **Erfarenhetsförmedling** av metoder, former och teman för samtal och spridning av kunskaper från studierna

Vetenskap & Allmänhet, VA bildades 2002 och har under de första verksamhetsåren genomfört ett antal studier och undersökningar, provat annorlunda samtalsformer och olika metoder för erfarenhetsförmedling, framför allt via Internet. Resultaten presenteras på föreningens webbplats: www.v-a.se.